

Féltem a fejem — szokták mondani az emberek veszély idején is, kisebb kockázat előtt tévóváza is, de még veszélytelen helyzetekben is, s mert ilyenformán szinte egyfolytában félteni szokták a fejük, folyvást behúzni szokták, lesűnyni szokták, meghajítani szokták. Szólásmondással lett hosszú-hosszú idők, már-már egész történelmek során a „féltem a fejem” és e kifejezés valamilyen fura, fordított fejlődés folytán nem is annyira a tapasztalatból ment át szólásmondásba, mint inkább szólásmondásból a gyakorlatba. Lám, közmondásoknak is, bölcs mondásoknak is lehet kártekonny a hatása.

Igaz, a fej fontos része az emberi szervezet felépítésének. De elhelyezése a test felső végén arra vall, hogy nem behúzni való, lesűnyni való, meghajítani való került éppen legföltre. A természet, mely bölcsőbb a legbölcsőbb mondásoknál is, ha úgy találta volna, hogy az ember feje rejtegetni való egy intézmény, bizonyára úgy intézkedett volna, hogy a fej kerüljön valahová a bordák védelmébe, hastáji környezetbe, esetleg az ülep kevésbé fenn helyére. Ha a természet így találta volna jónak, az ember külső megjelenése másként festene, mint ahogyan fest, mint ahogyan évszázadok folyamán megszoktuk s akkor talán nem is félténénk úgy, ahogyan féltjük a szólásmondás tanácsára.

A fej természet-rendelte helyét több más ember közt Heine is föllismerte és elfogadta, mondván: „*Megszoktam a fejem jó magasan hordani.*” (Lásd anyához írt szonettjét.) Elfogadta hát a fej helyét ott, ahol van. Elfogadta ő is, sok más helyén levő fejj társa is, és ezzel elfogadta ő az az emberi állapotot, hogy a test felső vége bizony ki van téve. Ki van téve veszélyeknek, kockázatoknak, hajlobogató széljárásoknak, ki van téve husángoknak és nyaktitoknak. Ki van téve annak, hogy időnként betörjék. Heine jó magasan hordott fejét is hányszor törték be életében s kiváltképp passzionátusan törte be utókorának egy olyan szakasza, mely mindenekelőtt foglalkozott fejbetörésekkel. De Heine feje azért betörtön is fej maradt s jó magasan hordott fej máig is mindazoké, akik ugyan csak betörtették a magukét. A fej, természeti elhelyezése folytán, úgy látszik, inkább betörtetni, semmint behúzni való része az embernek.

Betört fejek, bizony akár legurult fejek is gördül előre az ember, a világ, a társadalmak igaza. Olykor már-már úgy tűnik fel, hogy emberi fejekből, betörtékből, elgurultakból, kivételesen sértetlenül maradtakból, de mindig fenn és jó magasan viselt fejekből áll az a gördülő csapágyrendszer, amelyen a világ előbbre jut. Sötétségek, tévedések, tudatlanságokból, hazugságokból kihajtani ha bicegve, ha zötykölődve is, rendszerint csak betört fejek gurulva lehet.

Aki a fejét félti, a kijutástól, az előre haladástól félti magát és a világot. S ha az ember már olyan, hogy szólásmondásokhoz szokott s azokat alkalmazza magára a legszívesebben, mert nem kell hozzá a saját fejét igénybe vennie, a „féltem a fejem” helyébe be kellene vezetni, ugyancsak a csontszerkezet körében maradván, ezt az újat: „féltem a gerincem”. Mert hiába vonul a gerinc kevésbé feltűnő, kevésbé kitett helyen, mint ahol a fenn hordott fej tartózkodik, a háttérben, szinte a hőmérsékletben maradó gerincet zárgerek, hasak, lágy részek, altájak meg nem védik. Epp azok védik a legkevésbé. És egy betört fej talán mégiscsak hamarabb gyógyulhat, mint egy tört gerinc. Védni hát, félteni ezt kell.

m. b. b.

Ceterum censeo

Nemcsak latinok ismerik a két szót, egy több mint kétezer éves, hírneves vált mondat kezdetét, mely így folytatódik: *Carthaginem esse delendam*. Caro volt az a római államférfi, aki minden beszédet, bármilyen is a tárgya, ezzel a mondatlával fejezte be: „Egyébként javaslom, hogy Karthágót el kell pusztítani.”

Az ember élete csupa ilyen *ceterum censeo*. Egyfelől azért, mert mindenkinek van egy-két rögeszméje és ezektől aligha képes megszabadulni. Másfelől a fel nem szabadított rögeszmék tárolásában rendszerint komoly segítségét nyújt a társadalom: évszerűen úgy, hogy sommás ítéletet alkot minden monomániáról és általában váltogatás nélkül valamennyit elveti. Tekintet nélkül arra, hogy hasznos vagy haszontalan dolog a tárgya. A monomániának, mint eredendően egészségtelen jelenségnek a kezelésében rejlik minden idők kis és nagy feltalálóiának kálváriája.

De maradjunk szerényebb keretek között. A mindennapi mániaikus újtói és javaslattevői a maguk sokkal szerényebb ötleteit általában hasonló szenvedéllyel tukmálják a világra, mint Galilei a maga univerzum-átformáló elméletét. Einsteint és az automata bugylibicskát feltaláló Átlag Pistát azonban feltétlenül összeköti: a makacsság. Amit egyszer kifundáltak, attól nem tántorítanak. *Ceterum censeo* — hajtogatják hajthatatlanul.

Éreztem egy kis büszkeségfélé, mert legalább látszat szerint mintha figyelembe véte-tett volna egyik rögeszmém. Amikor néhány évvel ezelőtt bejelentették, hogy megszűntetik a trolibuszt, mint korszerűtlen tömegjárgányt, kétségbeesetten bizonygattam e hasábokon, hogy ez nem igaz, mert egyre kevésbé korszerűtlen: energiatakarékos, hangtalan és bűztelen. Írásmora ráloccsantottam egy kis lírát is, Krúdy-albérletben — és úgy táltalant az olvasónak.

Mit tesz Isten! — némi idő elteltével itt is, ott is olvastam, hogy a trolibuszokat meghagyják. Sőt, később bejelentették, hogy bővítik a hálózatot. És hamarosan kiderült, hogy a trolibusz, a környezetvédelem mai álláspontja szerint, a legkorszerűbb városi tömegközlekedési eszköz.

Ez hiányzik egy humaniorák emlőin nevelkedett technikai hozzá nem értőnek! Csak úgy feszítette mellkasomat a büszkeség — holott már az első percben tudtam, hogy látszat az egész. Véletlen összecsendülés. Valahol már régen aláírták azt a döntést, amikor én trolisíratómat nyilvánosság elé bocsátottam. De én még ezzel a tudattal is büszke voltam. Úgy csináltam, mint az a csendes elmebeteg, akivel egyszer — látogatásban egy kórház idegosztályán — találkoztam. Az úristennek mondta magát és betegársai szerint minden pirkadatkor, egy keletre néző ablakhoz állva, a kellő pillanatban kitérte a karját és így szólt: „Kelj föl, Nap!” És a következő minutumban a Nap valóban föl-kelt. Este pedig, mikor már csak a napkorong teteje piroslott a láthatáron, a nyugati ablakhoz állt és karját kitérte így szólt: „Nyugodj le, Nap!” És a Nap lenyugodott.

Akinek tehát esze van — és annak az elmebetegnek volt esze! — az úgy mondja a

maga rögeszmés *ceterum censeo*-ját, hogy előbb körülnéz a világban, mi a helyzet, érdemes-e hajtogatnia? És csak akkor kezd rá, megszállottan és profétikus mezbén, amikor látja, hogy amíg is arra tartanak a dolgok. Elmebetegünk nem éjfélkor keltette és nem dében küldte nyugodni a Napot, hanem akkor, amikor ennek itt volt az ideje. Amikor a Nap úgyis azt tette, amit ő mondott. A maga rendszerén belül tehát a lehető legbölcsöbben viselkedett. Ő a sikeres proféták alaptípusa.

Visszakanyarodva az én trolietemenhez: én valóban a reménytelenség lelkiállapotában tiltakoztam. De az a nyilvánvaló véletlen (hiszen mikor törődött egy komoly technokrata bármiféle human nyafogással!), hogy éppen akkor támadt fel újra a trolibusz napja, amikor én elkiáltottam magam, hogy „Támadj fel!” — bennem bizonyos merész ábrándokat ébresztett. A szavamra ugyan nem hallgat senki — gondoltam —, de talán hátha szerencsém van? Hátha van bennem egy olyan adottság, hogy ki tudom totózni az ilyen döntéseket? Csak szólnom kell és máris kiderül, hogy fölösleges volt szólnom. Már régen így határoztak. Amíg nem szólok, suba alatt tartják. De amint szólok, nyilvánvaló, hogy a suba alatt készen volt minden.

Hülye szerep, de jó célok érdekében az ember ezt is vállalja. Én tehát most nekivágok egy kísérletnek. Tallózatok kedvenc rögeszméim között. Először kicsivel kezdem. Erről már írtam is, tehát megfelel a *ceterum censeo* — vagyis az önisztetés — műfajkövetelményeinek.

Rögeszmémet a sajtó meg a rádió juttatta ismét eszembe, mert múlt héten valamely okból ünnepezték a városi mérnököt. Ahol évek óta kibírhatatlan a zsúfoltság, hétvégeken, iskolai szünetben mindent lehet csinálni a jégen, korcsolyázni a legkevésbé. Mert ez az egyet-

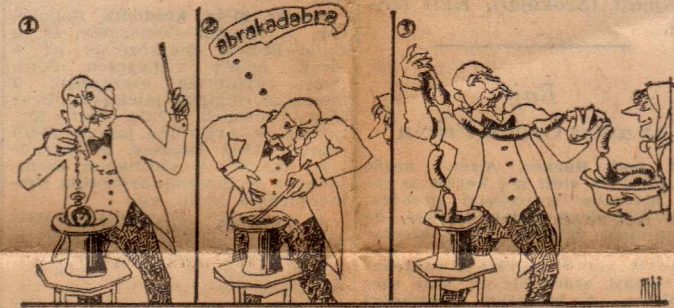
jük, két esztendeje. Ez se kevés, ám azóta új a veszély.

A friss dolog pedig nem más, mint a régi. A különféle irányító szervek (vagy főosztályok az azonos hivatalon belül) tudván a jogszabályeszkéntetés szükségességéről, új ruhába öltöztették a már réges rég megszokott utasításait. A ma divatos ajánlásokat, iránymutatásokat nem rendelkezésként, utasításként, hanem *alnéven* küldik meg az illetéseknek. A címzett pedig nem szólhat, hiszen, mi van abban, ha *közleményt, körlevelet, elvi állásfoglalást, irányelvet, leiratot, körrendeletet, tájékoztatást* (és a sor még folytatható) kap a vele munkakapcsolatban állóktól. A felsoroltak nem jogszabályok (nem nőtt tehát a számuk), ám éppen olyan kötelezők, lévén a küldő többnyire felettes szerv. A kötelezett megtenné amire kötelezik, csak hát akkor esetleg *lassabban* megy a munka (nem érdemben szolt az ukáz), megtenné, csak éppen *nem érti* (hibádzott a megfogalmazás is).

Aligha valószínű, hogy a *dokumentumozón* és a *fojlyamos utasítás-utánpótlás* besorolható a *korszerű* irányítás ismérvei közé, mint a vezetői munka magas színvonalának a jellemzője. Megkockázatom: a *tartalom*, a *tetten* több múlik, még akkor is, ha a szó esetünkben *írásba* foglaltatott.

(malonyai)

NYUGDÍJAS BÜVÉSZ

(Hegedüs István rajza)

len műjéppálya kétmillió metropolisunkban. Vezetője szerint: „Negyven éve még a kiváltságosok volt, ma mindenki, pontosabban azé, aki bejut a kapun.” A demokráciának ez a sajátos értelmezése mindig irritál; hogy ami elég volt a kiváltságos keveseknek, elég lesz a nép tíz- és százazreinek is. Olvasom tovább: „Panaszkodni persze lehet, s előfordulhat, hogy van is mire, de hát hibát mindenhol lehet találni.” Szerintem hibát csak ott lehet találni, ahol van hiba! És panasz is van bőven. Például, amikor egy kis enyhülésnél a műjég már nem műjég módjára viselkedik, hanem kásás lesz és tocsogós. Akárcsak a fellecsolt iskolaudvarok.

Igen, ezekről is írtam már, az egykori fellecsolt iskolaudvarokról. Hogy ne csak prédikáljuk az ifjúságnak a sport és a mozgás fontosságát — kínáljuk is meg őket a lehetőséggel. Például saját iskolájuk udvarán, amit valamikor a pedellus bácsi — adminisztrátorok hada nélkül — locsolgatott. Csakhogy mára a pedellus bácsiból is adminisztrátor lett, egy adminisztrátor pedig nem csinál jeget!

Ceterum censeo: újabb műjéppálya kell és sok-sok természetes jéppálya, ha fagy. Még akkor is, ha a rádió múlt héten diadalmasan tudt adta: megnyílt a legnagyobb jéppálya az országban. Befagyott a Balaton. (Csak fel ne avassák valahogy, szalagnyiszálással, a nagy beruházást ünneplő beszéd kíséretében!)

A szondát tehát újtára bocsátottam. Hátha megint sikerült valamit kiszimatolnom, azaz már régen döntés született és suba alatt készülnek az urbanizált tömegek izmait rogtató jéppályák. Most még csak viszonylag kis ügyben szóltam. De ha bevállik — kirukkolok én néhány komoly farbával is!

Görgy Gábor

Csont nélkül

NYERSANYAGBŐSÉG is van nálunk. Az élelmiszeriparban. A föld, ha ember és időjárás jól bántik vele, esztendőnként megtermi amit kell. A jószág, ha értőn nevelik, szépen gyarapodik. Hozhatna többet a föld, adhatna több húst, tejet, gyapjút az állat, mert a *biológiai határt* még nem értük el, mert nemcsak a növényt, állatot pusztító járványokkal lehet megbirkózni, hanem a szeszélyes természet is jobb belátásra bírható. Rakétával akadályozhatjuk meg a jégverést, ha több kilóvó állomást telepíthetünk. Olyat, amilyen a Tenkes-hegyről célzózza meg a jégkristályokat hordozó fellegetek. Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság a fagykár elhárítására is kísérletekhez kezd. Méghozzá az Állami Biztosító támogatásával, amely csúnyán ráfizet a kifagyott vetésekre, az elfagyott gyümölcsösökre. Lám, ismét megtanulunk számolni. Eddig a mezőgazdasági nagyüzemek vezetői úgy vélekedtek, hogy többé-kevésbé a pénzüknél vannak, ha megtérítik a karukat. Am a népgazdaságot sújtja a jég- és a fagykár és sújtja a kárterítés is. Elvégre a biztosítás nem két tőkes vállalat közötti ügylet.

Utópia volna a jeget hordozó felhők szétlövése és a fagy elkergetése? Dehogyan. Ezek ismert és alkalmazott eljárások. De *ma*, amikor össze kell húzni a nadrágszíjat, szabad ilyesmire szót vesztegetni? Nemcsak szabad, *kell* is. Mert a ma mindenkire kötelező takarékoskással nem tegnapai büneinkért veszelünk — miként ezt olykor interpretálják —, csupán adósságot törlesztünk, kamatot fizetünk, de legfőképp a *jövönket* alapozzuk meg. Csak a bürokrata hiheti, hogy a kiadásokat válogatás nélkül kell megnyirbálni, s kár időt vesztegetni a számításra: nem kerül-e túl sokba a tilalom? Csak a bürokrata hiheti, hogy a rendszabály, az cél és nem eszköz.

NEM A BIOLÓGIAI törvény parancsol tehát megállni a mezőgazdaság igyekezetének, hanem a feldolgozóipar elmaradása. Ezért egy nagy — és feltehetően átmeneti — előnyünket sem tudjuk kihasználni — magyarázza el Sánta István, az OMFB élelmiszeripari szaktitkárságának a vezetője, aki az *ipar veszteségeinek a csökkentésével* foglalkozik. Az előnyünk: mi megszüntettük a sertésenyésztés ciklikus voltát. Szép pénz hozna, ha éppen akkor jelennek meg a piacon, amikor magas országon kevés a sertés. Igaz, ott vagyunk már ma is, de jobbára élő állatot kínálunk eladásra, amiért kevesebb pénzt kapunk, mint a sonkázert vagy a kolbászt. Következésképpen: a sertéshúst kellene eltenni jobb időkre. Igen ám, de a közgazdasági szabályozók nem kedveznek semmifajta készletnek. Sertéshús és divatcikk egyremegy. Nem tehetnének különbséget? Miért tennének, hiszen hústartalmát felhalmozni csak az elképzelésekben lehet — gondolják. Csak a kétezredik évre lesz elég hűtőházunk. Nos, számos szakember tudja a módját, hogy *miként kétszeresíthetjük meg minden beruházás nélkül a hűtőházak hűbefogadó-képességét*. A megoldás egyszerű. Ma félbevágva, negyedelve kerül a mélyhűtőterbe az állat. Onnan visszaviszik a vágóhídra, s egy helyiségben melegengetik, mindaddig, amíg a hús felenged. Ez idő alatt nemcsak a súlyából, hanem a jó minőségéből is veszít. Majd kicsontozzák és feldolgozzák. Ha azonban az állatot melegen csontoznak ki és különböző részeit osztályozva, becsomagolva fagyasztanak meg, fele annyi helyet foglalna el, mint ma. A hazai háziasszony az áhított friss csonthoz jutna, a hús pedig minden jó tulajdonságát megőrizné. Erre mondják: akár a Kolombusz tojása. Ez azonban nem feltétlen dicseret, mert itt-ott a *bonjoltnak*, a *körülményesnek nagyobb a presztízse*. Tehát a fent ismertettet egyszerű és logikus megoldásért is meg kell küzdeni.

HÜSBÁVAGÓ TÉMA a csontszeparátor is. Néhány éve ismeri csak földünk él-

miszeripara ezt a gépet. A csont ugyanis bármily jól hantják le róla, megőrzi a hús csaknem 20 százalékát. A szeparátor ezt lefeszíti. Az így nyert hús teljes értékű, több felvágottban felhasználható. A számítások szerint napi négy tonna húst nyernénk, ha négy nagy hűskombinátunkat szeparátorral látnánk el. Ez azonban már *pénzkérdés*. Igaz, a befektetés egy év alatt megtérülne.

A véreshurka, kolbász, felvágott azelőtt német nemzeti eledel volt. Az NSZK-ban a gazdasági csoda idején azonban szegény emberek ételének minősítették, s csak kevesen éltek vele. Újabban ismét divatba jött, s olvastam, hogy előkelő társaságokban is felszolgálják. Mi is leértékeltük a véreshurkát és a sült vért. Csak disznótoron elveztük. Holott nemrég lapozgattam egy piarista atya XVII. századból való, kézzel írott szakácskönyvét. S ott megtudtam, hogy a lúd- és sertésvér többféle elkészítése is jellemezte a magyar invmesterséget. S még egy információ. Svédországban az állati vért porítják és a kenyérbe sütik. A szervezet teljes mértékben felhasználja; a *vashiányt* pótolja.

Nálunk nincs *vérszegénység*? Van. A vágóhidakon a vér mégis elfolyik a csatornába. Nos, mi nem kenyérbe sütünk, hanem a felvágottakba dolgoztathatnánk, növelve tápértéküket. Arról nem is szólván, hogy a plazma kiváló kö-tőanyag. Az OMFB szerint a vér kezelésével járó higiénés követelményeknek már eleget tudnánk tenni. Felhasználása elhatározás dolga. Az Országos Húspari Kutató Intézet pedig számos jó receptet tud. Bizony nem haragudnánk az új ízekért.

ÁLLATI TERMÉK a tej is. Van belőle elegendő. A fővárosban olykor túl sok is. 1978-ban például harminc-negven millió forint veszteséget okozott, ami a közértekben és a tejboltokban megmaradt. Igaz, nem mind kerül veszendőbe, a többi között felhasználják takarmányozásra is, de a csomagolás, az ide-oda szállítás kidobott pénz. A tartós tej megjelenése a boltokban csak kis mértékben csökkentette a pocskolást. Van, akinek nem ízlik, s van aki drágának találja. Nem gondolja vagy nem tudja, hogy a lehető legtisztábban kezelt tej. Nos, az OMFB támogatja a tejipar kezdeményezését, amely növelni szeretné a tejtárolást egy külföldi hőkezelési eljárás bevezetésével. E technológia öt-hét napra hosszabbítja meg a szavatossági időt, s a tartós tejnél olcsóbb, mert nem kívánja meg a drága csomagolóanyagot. Finnországban is hasonló eljárást alkalmaznak, finn rokonaink pedig tejivók — a víz helyett élnek vele —, s bizonyára nem fogadnak el olyan hőkezelést, amely mellékizzel jár.

A vágóhídon sok mindent nevezünk ki értéktelen hulladéknak, amit más országokban felhasználnak. Jobb fejtési technológiával több és értéke-sebb *bórhöz* juthatnának. Minek nekünk — úgymond — a sörte és a szárú, hiszen a műanyag helyettesíti. Olykor azonban a természetes anyag az olcsóbb, a jobb, és talán a szebb is.

Vágóhídi hulladékokból készül külföldön a kutya és a macskatáp. Nálunk ehelyett drága, államilag dotált húst kapnak dédelgetett négy-lábúink.

Nos, az élelmiszeripar egy részletkérdéséről számoltam be. A tárgyát nem csupán azért választottam, mert az ágazat napirenden van, hanem mert műszaki fejlesztésénél *van mersük* az egyszerű megoldásokra is. Sőt, képesek vizsgálni a régihez, de új fel-fogatásban. Talán a csont nélküli fagyasztott húshoz hasonlóan másutt is feltárhatókat a Kolombusz tojástárlékokat. Azt is érzékeltetni szerettem volna, hogy a veszteség csökkentésének a szándéka, mint ez esetben, a *nyereséghez* is elvezethet.

Kovács Judit